

P r o t o k ó ł

obrad sejmowych z dnia 25. Kwietnia r. 1866.

Posiedzenie siedmdziesiąte siódme.

Obecni: Marszałek xiążę Leon Sapieha.

Sekretarze: Geringer, Kulczycki, Sawczyński i Ludwik hr. Wodzicki.

Komisarz rządowy: c. k. radca dworu Possinger.

Posłów obecnych na początku 110, w ciągu posiedzenia 125.

Marszałek otwiera posiedzenie o godzinie 10¹/₂.

Sekretarz poseł Ludwik hr. Wodzicki odczytuje protokół posiedzenia poprzedniego, który przyjęto.

Sekretarz poseł Sawczyński odczytuje złożony do łaski marszałkowskiej przez posła hr. Baworowskiego wniosek naglący następującej treści:

„Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Dla uzupełnienia komunikacji z powodu budującej się kolei żelaznej lwowsko - czerniowieckiej mają być wybudowane drogi krajowe z funduszu krajowego a to:

1. z Manasterzysk do Halicza, jako przedłużenie drogi krajowej już istniejącej, z Husiatyna na Czortków, Buczacz do Manasterzysk prowadzącej;

2. drogi z Podhajec i Brzeżan, do Bursztyna, jako przedłużenie drogi z Podwołoczysk przez Tarnopol do Brzeżan prowadzącej “

Wniosek ten odseła Izba do Wydziału krajowego.

Odczytano dalszy ciąg petycyj wniesionych do Sejmu od l. 2686 do l. 2693 włącznie, z których dwie odsełają się wprost do Wydziału krajowego.

Sekretarz poseł Kulczycki odczytuje protestację złożoną do łaski marszałkowskiej przez posła x. Szwedzickiego i 14 współpodpisanych, osnowy następującej:

„Do Jeho Sijatelstwa kniazia Marszałka tu.

Pomimo zapałoj uchwały Wysokoj Izby na dniu 23. Cwitnia 1866., i przytacja ciłoho §. 3. szczo do lit. a), b) i c) tak jak jeho komisja w sprawach konkurencji cerkownoj w sprawozdaniu swoim przedstawiała, skłonyt sia Wysokij Sejm nad dodatkom pana posła Krzeczunowicza do toho samoho wże uchwałenoho ciłoho §. 3. — na druñij deñ na zasidaniu dnia 24. Cwitnia 1866. postawlenym:

„W przeciwnym zaś razie ponosi on z tych wydatków tylko takie, które jednorazowo nie przekraczają 10 złr.“

hołosowaty a tojże prijaty.

A poneże takoje postupowanie regulaminowy i praktyci parlamentarnoj suprotywłaje sia, to protestuju na protyw uchwały toho dodatku pana posła Krzeczunowicza, i proszu aby toj protest w protokoli zasidania sejmowoho zapysanyj był.“

Poseł Krzeczunowicz oświadcza, że według regulaminu zastrzega sobie, jeśli uzna tego potrzebę, na następnem posiedzeniu złożyć oświadczenie przeciw tej protestacji.

Poseł Kozłowski interpeluje biuro marszałkowskie, dla czego Izba nie otrzymuje druków uchwał w trzecim czytaniu przyjętych?

Z porządku dziennego następuje dalszy ciąg obrad nad sprawozdaniem komisji w przedmiocie konkurencji kościelnej.

§. 13. Sprawozdawca poseł Kabat prostuje myłkę druku w trzecim ustępie tego paragrafu, a mianowicie: w wierszu trzecim tego ustępu powinno być po słowach „na lat sześć“ zamiast „ci“ wyraz „wyborcy“ a w wierszu czwartym zamiast wyrazów „a to“ wyraz „wybrani“ w ten opossb i t. d.

Poseł Węzyk stawia do tego paragrafu na miejsce pierwszych czterech ustępów poprawki w następujących sześciu punktach:

1. „Sprawy konkurencyjne załatwia dozór kościelny, złożony oprócz parocha i patrona lub jego zastępcy i z czterech członków.

2. Paroch i patron lub jego zastępca są stałymi członkami dozoru.

Jeżeli patronów jest więcej jak dwóch, natenczas wybierają z grona swego jednego na członka dozoru na lat trzy.

3. Czterech innych członków dozoru wybierają w połowie gmina lub gminy, a w połowie właściciel lub właściciele obszarów dworskich do parafii należących.

4. Obiór członków na gminy przypadających odbywa się w sposób następujący:

Jeżeli parafia składa się z kilku gmin, natenczas każda gmina wybiera w równej cyfrze z innemi tytu wyborców, aby ich łączna liczba wynosiła przynajmniej sześciu wyborców.

Do wyboru wyborców uprawnieni są tylko ci członkowie gminy, którzy mają prawo wyboru w gminie.

5. Jeżeli parafia składa się z jednej gminy, to wszyscy parafianie, mający prawo wyboru w gminie, wybierają bezpośrednio członków dozoru.

6. Jeżeli do parafii nie należy żaden obszar dworski, to wtedy wszystkich członków dozoru kościelnego wybierają gminy w sposób wyżej wskazany.“

Poseł Kraiński wnosi do tego paragrafu co następuje:

Pierwszy ustęp §. 13. ułożony być ma jak następuje:

„Dla spraw tyczących się budowania nowych i utrzymywania istniejących budynków kościelnych i parafialnych, jakoteż dla załatwienia spraw konkurencyjnych, ustanowiony będzie w każdej parafii komitet złożony z pięciu członków.“

Poseł Zyblikiewicz stawia poprawkę, aby zamiast wyrazu „komitet“ w tym paragrafie użytego, położyć wszędzie wyraz „dozór kościelny.“

Poseł Paszkowski wnosi do drugiego ustępu, drugiego punktu wniosku posła Węzyka następującą ewentualną poprawkę:

„Jeżeli jest dwu patronów, wtedy ci kolejają, każdy przez lat trzy, są stałymi członkami dozoru kościelnego.“

Komisarz rządowy tłumaczy znaczenie komitetu, o którym jest mowa w paragrafie komisji, i zwraca uwagę na różnicę, zachodzącą między tym komitetem a tym, który poseł Węzyk proponuje; oraz podaje do wiadomości, że jest już ustawa tycząca się dozoru kościelnego, a nakoniec zaleca przyjęcie paragrafu komisji.

Przy głosowaniu przyjęto pierwszy ustęp §. 13. podług wniosku posła Kraińskiego. Ustęp drugi przyjęto podług projektu komisji; do tego przyjęto jako dodatek poprawkę posła Paszkowskiego, do drugiego ustępu, drugiego punktu posła Węzyka, wreszcie 3ci ustęp 2go punktu tegoż posła. Poseł Węzyk cofa punkta 3., 4., 5. i 6. wniosku swego. Również cofnął swój wniosek poseł Zyblikiewicz, ale ponieważ poseł Węzyk używał wyrazu „dozór kościelny“ we wniosku swoim, przeto głosowano nad tem, czy wyraz ten zastąpić ma wyraz „komitet“. Wyrażenie użyte we wniosku posła Węzyka upada.

Resztę ustępów przyjęto wedle wniosku komisji, a zatem paragraf ten w całości będzie miał brzmienie następujące.

„Dla spraw tyczących się budowania nowych i utrzymywania istniejących budynków kościelnych i parafialnych, jakoteż dla załatwienia spraw konkurencyjnych, ustanowiony będzie w każdej parafii komitet złożony z pięciu członków.

Stałymi członkami tego komitetu są: paroch dotyczącego kościoła i patron wykonywający prawo prezentacji parocha lub zastępca jego.

Jeżeli jest dwu patronów, wtedy ci kolejną każdy przez lat trzy są stałymi członkami komitetu.

Jeżeli patronów jest więcej jak dwóch, natenczas wybierają z grona swego jednego na członka komitetu na lat trzy.

Resztę, to jest trzech, a jeżeli patron nie wykonuje prawa prezentacji parocha, czterech członków, wybierają na lat sześć wyborcy, którzy do wydatków kościoła konkurują, wybrani w ten sposób, iż każdy konkurujący posiadacz ziemskiej posiadłości, osobne ciało w tabuli krajowej stanowiącej, jeżeli nie jest patronem, lub jego zastępcą wybiera jednego, a równie jednego z każdej gminy do tej parafii wcielonej wybierają członkowie tejże gminy, którzy mają prawo wyboru w gminie.

Jeżeli jednak liczba wyborców tym sposobem wybranych byłaby mniejszą niż sześć, wtedy uprawnieni do wyboru dopiero co wskazani wybierają po dwóch lub trzech wyborców tak, żeby liczba ogólna tych wyborców najmniej sześć wynosiła.

Przy wyborze wyborców, jako też członków komitetu rozstrzyga bezwzględna większość głosów, a w razie gdyby ta większość przy pierwszym i drugim głosowaniu nie została osiągnięta, uważane będą za wybranych ci, którzy przy drugim głosowaniu największą otrzymali liczbę głosów; w razie równości głosów rozstrzyga los.

Członkowie komitetu pełnią swoje obowiązki bezpłatnie — tylko połączone z tą czynnością wydatki w gotówce mają być im zwrócone.

Ponieważ w §. 13. przyjęto jako ustęp pierwszy wniosek posła Kraińskiego, zmieniający zasadę przyjętą przez komisję, przeto sprawozdawca zastrzega w imieniu komisji zmiany, które w następnych paragrafach trzeba będzie uczynić na podstawie ustępu, przyjętego podług wniosku posła Kraińskiego.

§. 14. Do tego paragrafu w ustępie pierwszym podaje poseł Kraiński następujący wniosek:

„Komitet ma sobie poruczony nadzór nad budynkami kościelnymi i parafialnymi, czuwa nad ich budową i utrzymaniem w dobrym stanie, i zarządza wszystko to, co w tym względzie za stosowne uzna.“

Jako drugi ustęp do tego paragrafu dodaje poseł Krzeczunowicz co następuje:

„Komitet tak w tych sprawach, jako i w sprawach konkurencji kościelnej, jest organem uchwalającym i nadzorującym.“

Oba te wnioski przyjęto, oraz przyjęto ustęp drugi §. 14. projektu komisji jako ustęp trzeci tego paragrafu.

Całkowity zatem §. 14. będzie miał brzmienie następujące:

„Komitet ma sobie poruczony nadzór nad budynkami kościelnymi i parafialnymi, czuwa nad ich budową i utrzymaniem w dobrym stanie i zarządza wszystko to, co w tym względzie za stosowne uzna.

Komitet tak w tych sprawach, jako i w sprawach konkurencji kościelnej, jest organem uchwalającym i nadzorującym.

Komitet ustanawia preliminarz i sprawdza rachunki roczne, uchwały jego zapadają bezwzględną większością głosów i są dla konkurujących gmin i obszarów dworskich obowiązującymi.“

§§. 15., 16. i 17. przyjęto bez zmiany podług projektu komisji.

Poczem następują obrady nad wnioskami zapowiedzianymi przy ogólnej rozprawie, a mianowicie nad wnioskiem posła Kraińskiego osnowy następującej:

„Wysoka Izba zechce uchwalić:

Zawezwać c. k. Rząd, ażeby najbliższemu Zgromadzeniu sejmowemu przedstawił przedłożenie ustawy o utworzeniu w każdej parafii funduszu zapasowego, na pokrycie kosztów stawiania i utrzymywania budynków kościelnych i plebańskich w parafiach wyznania katolickiego, a to za pomocą zaprowadzić się mających datków rocznych w miernym i równym wymiarze, do wszystkich parafian obrządku dotyczącego.“

Wniosek ten zostaje przyjęty.

Następnie nad wnioskiem posła x. Stempka tej osnowy:

„Zważywszy, że wydatki na potrzeby kościelne z odprawieniem liturgii połączone, jako to: na służb kościelnych obrządku łacińskiego w rocznej kwocie 52 zł. 50 cent. w. a. systemizowane, tudzież wydatki na bieżące potrzeby kościelne, jako to: na opłatki, wino, воск, kadzidło, łój do lamp, pranie

bielizny itp. dla kuratów obrządku łac. w rocznej kwocie 52 zł. 50 cent., a obrządku gr. kat. w rocznej kwocie 34 zł. 12 $\frac{1}{2}$ cent. w. a. wyznaczone, dawniej z dochodów kościoła opędzane, w razie niedostateczności tychże dochodów pokryte bywały z funduszu religijnego; zważywszy dalej, że nałożenie na parafian obowiązku ponoszenia tych wydatków jest dla nich zbyt wielkim ciężarem, którego dotychczas nie ponosili, Sejm wyraża życzenie, aby Wysoki Rząd stosownie wydał rozporządzenie, by paroch na pokrycie powyżej wymienionych kosztów, otrzymał z funduszu religijnego ryczałtową kwotę, która przy parafiach obrządku łacińskiego kwoty 100 zł., a przy parafiach obrządku greckiego kwoty 50 zł. nie ma przenosić, o ile wydatki te nie dadzą się pokryć środkami w §§. 1. i 2. niniejszej ustawy wskazanymi.“

Wniosek ten zostaje przyjęty.

Nareszcie nad wnioskiem posła Gniewosza następującym:

„Sejm wzywa c. k. Rząd do przedłożenia projektu do ustawy:

1. O zarządzaniu i kierowaniu budową kościelnych i parafialnych budowli.
2. O regulowaniu zarządu majątkiem kościelnym i parafialnym, i wpływu na ten zarząd obowiązanych do konkurencji.“

Wnioskodawca cofnął ustęp pierwszy tego wniosku, drugi zaś ustęp upada przy głosowaniu.

Marszałek przerywa posiedzenie dla dania komisji w przedmiocie konkurencji kościelnej czasu do porozumienia się względem poprawek, do projektu komisji przez Izbę uchwalonych.

Po przerwie zdaje referent sprawę z porozumiewania się komisji i przedkłada następujące wnioski:

„I. Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Pierwsze ustępy §§. 13. i 14. zechce Wysoka Izba zatrzymać w tej treści jak je komisja w swoim projekcie Wysokiej Izbie przedłożyła.

II. Wysoka Izba raczy zaważać Rząd, ażeby w duchu przyjętych przez Wysoki Sejm poprawek, odnoszących się do pierwszych ustępów §§. 13. i 14., przedłożył Sejmowi na najbliższej sesji projekt do ustawy o ustanowieniu przy kościołach nadzoru nad budową nowych i utrzymywaniem w dobrym stanie już istniejących budynków kościelnych i plebańskich, a któremuby także poruczone było czuwanie nad wykonaniem wszelkich budowli kościelnych i plebańskich.“

Wniosek pierwszy upada przy głosowaniu, a tem samem odpada i wniosek drugi

Poczem Marszałek oświadcza, że trzecie czytanie ustawy o konkurencji kościelnej nastąpi na posiedzeniu jutrzejszem i odracza posiedzenie do godziny 4 $\frac{1}{2}$ po południu.

Po dwugodzinnej przerwie otwiera Marszałek na nowo posiedzenie.

Sekretarz poseł Kulczycki odczytuje interpelację do p. c. k. Komisarza rządowego, wniesioną przez posła Łepkaluka i 19tu współpodpisanych w sprawie szpichlerza gromadzkiego w Pistyniu, a mianowicie: „co się stało ze zbożem gromadzkim, które się znajdowało w tym szpichlerzu, a które po zawaleniu się tego szpichlerza w skutek burzy przed 20. laty zabrało ówczesne dominium kameralne?“

Sekretarz poseł hr. Wodzicki odczytuje interpelację do Marszałka wniesioną przez posła xięcia Sanguszkę i 17 współpodpisanych, o umieszczenie jak najspieszniejsze na porządku dziennym statuta dla miasta Tarnowa.

Z porządku dziennego następują obrady nad sprawozdaniem komisji w przedmiocie patronatu szkół i konkurencji szkolnej.

Po zamknięciu rozprawy ogólnej przyjęto tytuł ustawy podług projektu komisji. Również przyjęto §. 1.

Przy §. 2. prostuje najpierw sprawozdawca myłki druku, poczem poseł Kulczycki wnosi opuszczenie ustępu ostatniego tego paragrafu. Wniosek ten upada a Izba przyjmuje cały §. 2. bez zmiany podług projektu komisji.

§§. 3., 4., 5. i 6. bez dyskusji przyjęte według wniosku komisji.

Do §. 7. wnosi poseł Kulczycki poprawkę następującą:

„Wydatki na szkołę ludową, urządzoną według przepisów, ponosi gmina wspólnie z obszarem dworskim, jeżeli na obszarze dworskim nie istnieje osobna szkoła.“

Poseł x. Dzerowicz wnosi:

„Gdzie wyposażenie szkoły nie wynosi 100 złr. w., a. a nie może być wzięte ze środków miejscowych, konkuruje fundusz szkół normalnych, a w jego niedostatku fundusz krajowy.“

Po zamknięciu dyskusji i przemówieniu sprawozdawcy przyjęto przy głosowaniu wniosek posła Kulczyckiego, zastępujący tem samem paragraf wniosku komisji.

Wniosek posła x. Dzerowicza upada.

Przy §. 8. wnosi poseł Kulczycki do ustępu drugiego tego paragrafu poprawkę następującą:

„Drugi ustęp ma się opuścić, a zamiast tego umieścić:

Resztę kosztów, z funduszu szkół normalnych nie pokrytych, ponosi gmina właściwa w myśl §. 7.“

Sprawozdawca przyjmuje ten dodatek za swój, — a przy następnem głosowaniu przyjęto paragraf ten w ustępie pierwszym podług projektu komisji, w drugim zaś podług poprawki posła Kulczyckiego.

Cały zatem §. 8. będzie miał brzmienie następujące:

„Koszta szkół normalnych we Lwowie i w Krakowie, tudzież koszta szkół głównych, z którymi połączone są lub będą zakłady dla wykształcenia nauczycieli, ponosić ma fundusz szkół normalnych w tym samym stosunku jak dotąd.

Resztę kosztów z funduszu szkół normalnych niepokrytych ponosi gmina właściwa w myśl §. 7.“

Do §. 9. wnosi poseł x. Dzerowicz następujący dodatek:

„Jeżeli gmina przyłączona do szkoły zechce osobną szkołę u siebie wyposażyć, to wolno jej będzie, a ubytek w dotacyi zastąpią pozostałe wcielone gminy.“

Dodatek ten przyjęty wraz z §. 9. projektu komisji, jako ustępem pierwszym, zatem w całości paragraf ten brzmi:

„Jeżeli do pewnej szkoły ludowej dwie lub kilka gmin, dwa lub kilka obszarów dworskich, albo część tychże, albo też jedna lub kilka gmin i jeden lub kilka obszarów dworskich, lub części tychże należy, natenczas — wyjąwszy inną ugode — ponoszą one wydatek na szkołę wspólnie, a to w stosunku zamieszkałej w niej ludności.

Jeżeli gmina przyłączona do szkoły zechce osobną szkołę u siebie wyposażyć, to wolno jej będzie, a ubytek w dotacyi zastąpią pozostałe wcielone gminy.“

Do §. 10. wnosi poseł Ludwik Skrzyński jako ustęp czwarty następujący dodatek:

„Jeżeliby gmina nie była w stanie utrzymać szkoły z własnych, w poprzednich paragrafach wskazanych funduszu, to może na ten cel prosić o zasitek z funduszu powiatowych.“

Poseł xiążę Sanguszko wnosi następujący osobny paragraf:

„Jeżeli na obszarze dworskim urządzoną była szkoła, a w gminie miejscowej nie istnieje, natenczas gmina ma obowiązek przyczynić się do utrzymywania szkoły na obszarze dworskim istniejącej wedle zasady w §. 7. przyjętej.“

Wniosek p. Ludwika Skrzyńskiego upadł, a przyjęto §. 10. według projektu komisji.

Do wniosku xięcia Sanguszki wnosi poseł Adam hr. Potocki następujący dodatek:

„W takim razie jednak udział gminny przenosić nie może połowy kosztów na utrzymanie szkoły.“

Wniosek p. xięcia Sanguszki upadł, a tem samem i poprawka p. Potockiego.

§. 11. Poseł Adam hr. Potocki wnosi do ustępu trzeciego tego paragrafu, aby po słowach „rady gminne“ umieścić dodatek następujący: „tym sposobem, że najprzód rada lub rady gminne wybierają jednego członka, a posiadacz lub posiadacze własności ziemskich tabularnych, do szkoły należących, drugiego członka do komitetu szkolnego, następnie rada lub rady gminne wspólnie z posiadaczem lub posiadaczami własności tabularnych dopełniają uzupełniający wybór jednego lub dwu członków.“

Przy głosowaniu ustępami przyjęto §. 11. z dodatkiem p. Potockiego, który zatem następujące będzie miał brzmienie:

„Jeżeli do pewnej szkoły ludowej dwie lub kilka gmin, dwa lub kilka obszarów dworskich, albo część tychże, albo też jedna lub kilka gmin, i jeden lub kilka obszarów dworskich lub części tychże jest przydzielonych, natenczas ma być utworzony komitet do załatwiania spraw konkurencyjnych, jako też do wykonywania prawa prezentacyi (§. 2.) pięciu członków.

Stałymi członkami tego komitetu są: paroch miejscowy tego obrządku, którego konsystorz wykonuje nadzór nad szkołą, i patron szkoły lub jego zastępca.

Resztę, to jest trzech, a jeżeli prawo prezentowania nauczyciela jest przy gminie, czterech członków wybierają na lat sześć konkurujący posiadacze ziemskiej posiadłości, osobne ciało tabularne stanowiącej, i rady gminne tym sposobem, że najprzód rada lub rady gminne wybierają jednego członka, a posiadacz

lub posiadacze własności ziemskich tabularnych, do szkoły należących, drugiego członka do komitetu szkolnego, następnie rada lub rady gminne wspólnie z posiadaczem lub posiadaczami własności tabularnych dopełniają uzupełniający wybór jednego lub dwu członków.

Przy wyborze rozstrzyga bezwzględna większość głosów; a w razie, gdyby ta większość przy pierwszym i drugim głosowaniu nie została osiągnięta, uważani będą za wybranych ci, którzy przy drugim głosowaniu największą liczbę głosów otrzymali; w razie równości głosów rozstrzyga los.

Członkowie komitetu pełnią swoje obowiązki bezpłatnie, tylko połączone z tą czynnością wydatki w gotówce mają być im zwrócone.“

§§. 12., 13., 14., 15. i 16. przyjęto podług projektu komisji.

Marszałek zamyka posiedzenie o godzinie 8¹/₄ wieczorem.

Następne posiedzenie dnia 26. Kwietnia o godzinie 10tej zrana.

Na porządku dziennym: trzecie czytanie uchwały w przedmiocie konkurencji szkolnej; sprawozdanie komisji o zabezpieczeniu budynków kościelnych i szkolnych od ognia; sprawozdanie komisji o ustawie wodnej i o wniosku posa Koroluka co do przewozów; sprawozdanie komisji administracyjnej w przedmiocie służebnictw, i sprawozdanie komisji prawniczej o wolności dzielenia i łączenia gruntów.

L. Sapięha, w. r.

L. Wodzicki, w. r.

Geringer, w. r.

Dalszy ciąg petycyj do dnia 25. Kwietnia 1866 roku wniesionych do Sejmu.

2686. Gmina Mikłaszow, przez posła x. Szwedzickiego, powtórnie o zapomogę.
2687. Włościanie z gminy Besko, przez posła x. Stempka, uzalają się na dwór tamtejszy o zabranie łąki Rndziny pod Połowinkami.
2688. Gmina Bóbrka, przez posła x. Dzerowicza, o stosowniejsze umieszczenie rogatek na gościńcu ze Lwowa do Bóbrki wiodącym.
2689. Gmina Bakowce, przez posła x. Dzerowicza, o zapłatę za robociznę przy gościńcu dawidowsko-rohatyńskim.
2690. Gmina Trybuchowce, przez posła x. Dzerowicza, o zapłatę za robociznę przy gościńcu dawidowsko-rohatyńskim.
2691. Gmina Brusno nowe, przez posła hr. Borkowskiego, o zapomogę tytułem pożyczki.
2692. Parafianie obrządku łacińskiego z Łozowy, przez posła Biłousa, o przeniesienie kosztów utrzymania kościoła w Łozowy na fundusz religijny.
2693. Humiński Antoni, r. k. pleban w Łozowy, przez posła Biłousa, o przeniesienie kosztów utrzymania kościoła w Łozowy na fundusz religijny.
- Z tych liczby 2686 i 2691 odsełają się wprost do Wydziału krajowego.
-

